

II etap edukacyjny: klasy IV–VIII

Język polski

Język polski jest kluczowym przedmiotem nauczania – poznawanie wybitnych utworów literackich sprzyja rozwojowi osobowemu ucznia, wprowadza go w świat kultury polskiej i europejskiej. Zakres znajomości języka ojczystego i sprawność w posługiwaniu się nim ułatwia przyswajanie wiedzy z innych dziedzin (przedmiotów) i jest dla każdego ucznia podstawą sukcesu szkolnego.

Cele kształcenia (wymagania ogólne) i treści nauczania (wymagania szczegółowe) przedmiotu język polski zostały sformułowane dla czterech obszarów, tj. kształcenia literackiego i kulturowego, kształcenia językowego, tworzenia wypowiedzi i samokształcenia, a ich realizacja w klasach IV–VIII szkoły podstawowej wymaga zintegrowania, które ma służyć osiągnięciu przez ucznia szkoły podstawowej umiejętności celowego i świadomego posługiwania się językiem polskim.

Wykaz lektur dla uczniów klas IV–VIII szkoły podstawowej **obejmuje pozycje obowiązkowe, których** trzon stanowią wybrane dzieła klasyki polskiej i światowej oraz literatura dla dzieci i młodzieży. **Ponadto nauczyciele zobowiązani są do omówienia lektur uzupełniających, wybranych przez siebie lub zaproponowanych przez uczniów.**

Rozwijanie umiejętności posługiwania się językiem polskim w mowie i w piśmie, w tym dbałość o wzbogacanie zasobu słownictwa uczniów oraz przestrzeganie przez nich norm poprawnościowych, należy do obowiązków nauczycieli wszystkich przedmiotów.

II ETAP EDUKACYJNY: KLASY IV–VIII

JĘZYK POLSKI

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Wyrabianie i rozwijanie zdolności rozumienia utworów literackich oraz innych tekstów kultury.
2. Znajomość wybranych utworów z literatury polskiej i światowej oraz umiejętność mówienia o nich z wykorzystaniem potrzebnej terminologii.
3. Kształtowanie umiejętności uczestniczenia w kulturze polskiej i europejskiej, szczególnie w jej wymiarze symbolicznym i aksjologicznym.
4. Rozwijanie zdolności dostrzegania wartości: prawdy, dobra, piękna, szacunku dla człowieka i kierowania się tymi wartościami.

5. Kształcenie postawy szacunku dla przeszłości i tradycji literackiej jako podstawy tożsamości narodowej.
6. Poznawanie wybranych dzieł wielkich pisarzy polskich w kontekście podstawowych informacji o epokach, w których tworzyli (zwłaszcza w klasach VII i VIII).
7. Rozwijanie zainteresowania kulturą w środowisku lokalnym i potrzeby uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych.

II. Kształcenie językowe.

1. Rozwijanie rozumienia wartości języka ojczystego oraz jego funkcji w budowaniu tożsamości osobowej ucznia oraz wspólnot: rodzinnej, narodowej i kulturowej.
2. Rozwijanie rozumienia twórczego i sprawczego charakteru działań językowych oraz formowanie odpowiedzialności za własne zachowania językowe.
3. Poznawanie podstawowych pojęć oraz terminów służących do opisywania języka i językowego komunikowania się ludzi.
4. Kształcenie umiejętności porozumiewania się (słuchania, czytania, mówienia i pisanie) w różnych sytuacjach oficjalnych i nieoficjalnych, w tym także z osobami doświadczającymi trudności w komunikowaniu się.
5. Kształcenie umiejętności poprawnego mówienia oraz pisanie zgodnego z zasadami ortofonii oraz pisowni polskiej.
6. Rozwijanie wiedzy o elementach składowych wypowiedzi ustnych i pisemnych oraz ich funkcjach w strukturze tekstów i w komunikowaniu się.

III. Tworzenie wypowiedzi.

- ~~1. Usprawnianie czynności fonacyjnych, artykulaacyjnych i prozodycznych uczniów.~~
2. Rozwijanie umiejętności wypowiadania się w określonych formach wypowiedzi ustnych i pisemnych.
3. Kształcenie umiejętności wygłaszania, recytacji i interpretacji głosowej tekstów mówionych, doskonalenie dykcji i operowania głosem.
4. Rozpoznawanie intencji rozmówcy oraz wyrażanie intencji własnych, rozpoznawanie języka jako działania (akty mowy).
5. Rozwijanie umiejętności stosowania środków stylistycznych i dbałości o estetykę tekstu oraz umiejętności organizacji tekstu.
6. Poznawanie podstawowych zasad retoryki, w szczególności argumentowania, oraz rozpoznawanie manipulacji językowej.
7. Rozbudzanie potrzeby ~~tworzenia tekstów o walorach estetycznych i~~ podejmowania samodzielnych prób literackich.

IV. Samokształcenie.

1. Rozwijanie szacunku dla wiedzy, wyrabianie pasji poznawania świata i zachęcanie do praktycznego zastosowania zdobytych wiadomości.
2. Rozwijanie umiejętności samodzielnego docierania do informacji, dokonywania ich selekcji, syntezy oraz wartościowania.
3. Rozwijanie umiejętności rzetelnego korzystania ze źródeł wiedzy, w tym stosowania cudzysłowu, przypisów i odsyłaczy oraz szacunku dla cudzej własności intelektualnej.

4. Kształcenie nawyków systematycznego uczenia się oraz porządkowania zdobytej wiedzy i jej pogłębiania.
5. Zachęcanie do rozwijania swoich uzdolnień przez udział w różnych formach poszerzania wiedzy, na przykład w konkursach, olimpiadach przedmiotowych ~~i wykładach~~ oraz rozwijanie umiejętności samodzielnej prezentacji wyników swojej pracy.
6. Rozwijanie umiejętności efektywnego posługiwania się ~~technologią informacyjną~~ **nowymi technologiami** w poszukiwaniu, porządkowaniu i wykorzystywaniu pozyskanych informacji.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

KLASY IV–VI

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

- 1) omawia elementy świata przedstawionego, wyodrębnia obrazy poetyckie w poezji;
- 2) rozpoznaje fikcję literacką; rozróżnia ~~i wyjaśnia~~ elementy realistyczne i fantastyczne w utworach; ~~ze szczególnym uwzględnieniem ich w prozie realistycznej, fantastycznej i naukowej lub utworach fantasy;~~
- 3) rozpoznaje czytany utwór jako baśń, legendę, bajkę, hymn, przypowieść, mit, opowiadanie, ~~nowelę, dziennik, pamiętnik lub~~ powieść oraz wskazuje jego cechy gatunkowe; ~~rozpoznaje odmiany powieści i opowiadania np. obyczajowe, przygodowe, detektywistyczne, fantastyczne i naukowe, fantasy;~~
- 4) zna i rozpoznaje w tekście literackim: epitet, porównanie, przenośnię, ~~u~~osobienie, ożywienie, wyrazy dźwiękonaśladowcze, zdrobnienie, zgrubienie, ~~u~~osobienie, ożywienie, apostrofę, ~~anaforę~~, pytanie retoryczne, powtórzenie oraz określa ich funkcje;
- 5) omawia funkcje elementów konstrukcyjnych utworu, w tym tytułu, podtytułu, motta, puenty, punktu kulminacyjnego;
- 6) rozpoznaje elementy rytmizujące wypowiedź, w tym wers, rym, strofę, refren, ~~liczbę sylab w wersie;~~
- 7) opowiada o wydarzeniach fabuły oraz ustala kolejność zdarzeń i rozumie ich wzajemną zależność;
- 8) odróżnia dialog od monologu, rozumie ich funkcje w utworze;
- 9) charakteryzuje podmiot liryczny, narratora i bohaterów w czytanych utworach;
- 10) rozróżnia narrację pierwszoosobową i trzecioosobową oraz wskazuje ich funkcje w utworze;
- 11) wskazuje w utworze bohaterów głównych i drugoplanowych oraz określa ich cechy;
- 12) określa tematykę oraz problematykę utworu;
- 13) wskazuje i omawia wątek główny oraz wątki poboczne;
- 14) nazywa wrażenia, jakie wzbudza w nim czytany tekst;
- 15) objaśnia znaczenia dosłowne i przenośne w tekstach;

- 16) ~~określa doświadczenia bohaterów literackich i porównuje je z własnymi;~~
 - 17) przedstawia własne rozumienie utworu i je uzasadnia;
 - 18) wykorzystuje w interpretacji tekstów doświadczenia własne oraz elementy wiedzy o kulturze;
 - 19) wyraża własny sąd o postaciach i zdarzeniach;
 - 20) wskazuje wartości w utworze oraz określa wartości ważne dla bohatera.
2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:
- 1) identyfikuje wypowiedź jako tekst informacyjny; ~~publicystyczny~~ lub reklamowy;
 - 2) wyszukuje w tekście informacje wyrażone wprost i pośrednio;
 - 3) określa temat i główną myśl tekstu;
 - 4) dostrzega relacje między częściami wypowiedzi (np. tytuł, wstęp, rozwinięcie, zakończenie);
 - 5) odróżnia zawarte w tekście informacje ważne od drugorzędnych;
 - 6) odróżnia informacje o faktach od opinii;
 - 7) charakteryzuje komiks jako tekst kultury; wskazuje charakterystyczne dla niego cechy;
 - 8) rozumie swoistość tekstów kultury przynależnych do: literatury, teatru, filmu, muzyki, sztuk plastycznych i audiowizualnych;
 - 9) wyodrębnia elementy składające się na spektakl teatralny ~~oraz film~~ (reżyseria, gra aktorska, dekoracja, charakteryzacja, kostiumy, rekwizyty, muzyka); ~~wyodrębnia elementy dzieła filmowego i telewizyjnego (scenariusz, reżyseria, ujęcie, gra aktorska, muzyka);~~ wskazuje cechy charakterystyczne przekazów audiowizualnych (filmu, programu informacyjnego, programu rozrywkowego);
 - 10) rozumie, czym jest adaptacja utworu literackiego (~~np. filmowa, sceniczna, radiowa~~) oraz wskazuje różnice między tekstem literackim a jego adaptacją;
 - 11) odnosi treści tekstów kultury do własnego doświadczenia;
 - 12) dokonuje odczytania tekstów poprzez przekład intersemiotyczny (np. rysunek, drama, spektakl teatralny);
 - 13) świadomie i z uwagą odbiera filmy, ~~konceerty~~, spektakle, ~~programy radiowe i telewizyjne~~, zwłaszcza adresowane do dzieci i młodzieży.

II. Kształcenie językowe

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

- 1) rozpoznaje w wypowiedziach części mowy (czasownik, rzeczownik, przymiotnik, przysłówki, liczebnik, zaimek, przyimek, spójnik, partykuła, wykrzyknik) i określa ich funkcje w tekście;
- 2) odróżnia części mowy odmienne od nieodmiennych;
- 3) dostrzega rolę czasownika w wypowiedzi, odróżnia czasowniki dokonane od niedokonanych, rozpoznaje bezosobowe formy czasownika: formy zakończone na –no, –to, konstrukcje z się; rozumie ich znaczenie w wypowiedzeniu oraz funkcje w tekście;
- 4) rozpoznaje formy przypadków, liczby, osoby, czasu, trybu i rodzaju gramatycznego odpowiednio: rzeczownika, przymiotnika, liczebnika, czasownika

- i zaimka oraz określa ich funkcje w wypowiedzi; oddziela temat fleksyjny od końcówek;
- 5) rozumie konstrukcję strony biernej i czynnej czasownika, przekształca konstrukcję strony biernej i czynnej i odwrotnie, odpowiednio do celu i intencji wypowiedzi;
 - 6) stosuje poprawne formy gramatyczne wyrazów odmienne;
 - 7) poprawnie stopniuje przymiotniki i przysłówki, ~~rozumie ich rolę w opisie świata~~ oraz używa we właściwych kontekstach;
 - 8) nazywa części zdania i rozpoznaje ich funkcje składniowe w wypowiedzeniach (podmiot, orzeczenie, dopełnienie, przydawka, okolicznik);
 - 9) określa funkcję wyrazów poza zdaniem, rozumie ich znaczenie i poprawnie stosuje w swoich wypowiedziach;
 - 10) rozpoznaje związki wyrazów w zdaniu, wyróżnia człon nadrzędny i podrzędny ~~oraz typy związków~~;
 - 11) rozpoznaje ~~typy wypowiedzi~~ wypowiedzenia oznajmujące, pytające i rozkazujące oraz stosuje je, uwzględniając cel wypowiedzi ~~rozumie ich funkcje i je stosuje~~;
 - 12) rozpoznaje w tekście typy wypowiedzi: zdanie pojedyncze, zdania złożone (podrzędnie i współrzędnie), równoważniki zdań; rozumie ich funkcje i stosuje w praktyce językowej;
 - 13) przekształca konstrukcje składniowe, np. zdania złożone w pojedyncze i odwrotnie, zdania w równoważniki zdań i odwrotnie.
2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:
- 1) wskazuje główne cechy języka mówionego i języka pisanego;
 - 2) posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą polszczyzny;
 - 3) używa stylu stosownego do sytuacji komunikacyjnej;
 - 4) rozumie dosłowne i przenośne znaczenie wyrazów w wypowiedzi; rozpoznaje wyrazy wieloznaczne, rozumie ich znaczenie w tekście oraz świadomie wykorzystuje do tworzenia własnych wypowiedzi;
 - 5) rozpoznaje w wypowiedziach związki frazeologiczne, ~~dostrzega ich bogactwo~~, rozumie ich znaczenie oraz poprawnie stosuje w wypowiedziach;
 - 6) rozpoznaje słownictwo neutralne i wartościujące, rozumie ~~ich~~ jego funkcje w tekście;
 - 7) dostosowuje sposób wyrażania się do zamierzonego celu wypowiedzi;
 - 8) rozróżnia synonimy, antonimy, rozumie ich funkcje w tekście i stosuje we własnych wypowiedziach;
 - 9) zna i stosuje zasady spójności formalnej i semantycznej tekstu.
3. Komunikacja językowa i kultura języka. Uczeń:
- 1) identyfikuje tekst jako komunikat; rozróżnia typy komunikatu: informacyjny, literacki, reklamowy, ikoniczny;
 - 2) identyfikuje nadawcę i odbiorcę wypowiedzi;
 - 3) określa sytuację komunikacyjną i rozumie jej wpływ na kształt wypowiedzi;
 - 4) rozpoznaje znaczenie niewerbalnych środków komunikacji (np. gest, mimika, postawa ciała);

- 5) rozumie pojęcie głoska, litera, sylaba, akcent; zna i stosuje reguły akcentowania wyrazów;
 - 6) stosuje intonację poprawną ze względu na cel wypowiedzi;
 - 7) rozumie, na czym polega etykieta językowa i stosuje jej zasady.
4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń:
- 1) pisze poprawnie pod względem ortograficznym oraz stosuje reguły pisowni;
 - 2) poprawnie używa znaków interpunkcyjnych: kropki, przecinka, znaku zapytania, znaku wykrzyknika, cudzysłowu, dwukropka, średnika, nawiasu.

III. Tworzenie wypowiedzi

1. Elementy retoryki. Uczeń:

- 1) uczestniczy w rozmowie na zadany temat, wydziela jej części, sygnały konstrukcyjne wzmacniające więź między uczestnikami dialogu, tłumaczące sens;
- 2) rozróżnia argumenty odnoszące się do faktów i logiki oraz odwołujące się do emocji;
- 3) tworzy logiczną, semantycznie pełną i uporządkowaną wypowiedź, stosując odpowiednią do danej formy gatunkowej kompozycję i układ graficzny; **rozumie rolę akapitów w tworzeniu całości myślowej wypowiedzi;**
- 4) zna zasady budowania akapitów i rozumie **ich rolę akapitów w tworzeniu całości myślowej wypowiedzi;**
- 5) dokonuje selekcji informacji;
- 6) rozróżnia i wskazuje środki perswazji, rozumie ich funkcję.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 1) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: dialog, opowiadanie (twórcze, odtwórcze), opis (**w tym opis przeżyć wewnętrznych**), list, ~~sprawozdanie (z filmu, spektaklu, wydarzenia)~~, dedykacja, zaproszenie, podziękowanie, ogłoszenie, życzenia, ~~opis przeżyć wewnętrznych~~, charakterystyka, tekst o charakterze argumentacyjnym;
- 2) wygłasza z pamięci tekst, ze zrozumieniem oraz odpowiednią intonacją, dykcją, właściwym akcentowaniem, z odpowiednim napięciem emocjonalnym i z następstwem pauz;
- 3) tworzy plan odtwórczy i twórczy tekstu;
- 4) redaguje notatki;
- 5) opowiada o przeczytanym tekście;
- 6) **tworzy opowiadania związane z treścią utworu, np. dalsze losy bohatera, komponowanie początku i zakończenia na podstawie fragmentu tekstu lub na podstawie ilustracji;**
- 7) **rozróżnia współczesne formy komunikatów (np. e-mail, SMS) i odpowiednio się nimi posługuje, zachowując zasady etykiety językowej;**
- 8) ~~redaguje scenariusz filmowy na podstawie fragmentów książki oraz własnych pomysłów;~~
- 9) wykorzystuje wiedzę o języku w tworzonych wypowiedziach.

IV. Samokształcenie. Uczeń:

- 1) doskonalili ciche i głośne czytanie;
- 2) doskonalili różne formy zapisywania pozyskanych informacji;
- 3) korzysta z informacji zawartych w różnych źródłach, gromadzi wiadomości, selekcjonuje informacje;
- 4) zna i stosuje zasady korzystania z zasobów bibliotecznych (np. w bibliotekach szkolnych oraz *on-line*);
- 5) korzysta ze słowników ogólnych języka polskiego, także specjalnych, oraz słownika terminów literackich;
- 6) ~~zwraca uwagę na typy definicji słownikowych, określa ich swoistość;~~
- 7) rozwija umiejętność krytycznej oceny pozyskanych informacji;
- 8) ~~rozwija umiejętności efektywnego posługiwania się nowymi technologiami technologią informacyjną oraz zasobami internetowymi i wykorzystuje te umiejętności do prezentowania własnych zainteresowań.~~
- 9) poznaje życie kulturalne swojego regionu;

Lektury obowiązkowe:

Pozycje książkowe czytane w całości

- 1) Jan Brzechwa, *Akademia Pana Kleksa*;
- 2) Janusz Christa, *Kajko i Kokosz. Szkoła latania* (komiks);
- 3) Clive Staples Lewis, *Opowieści z Narnii. Lew, czarownica i stara szafa*;
- 4) Ferenc Molnár, *Chłopcy z Placu Broni*;
- 5) John Ronald Reuel Tolkien, *Hobbit, czyli tam i z powrotem*.

Krótkie utwory literackie, utwory literackie poznawane we fragmentach i utwory poetyckie

- 1) René Goscinny, Jean-Jacques Sempé, *Mikołajek* (wybór opowiadań);
- 2) Ignacy Krasicki, *wybrane bajki*;
- 3) Adam Mickiewicz, ~~Powrót taty~~, *Pani Twardowska*, *Pan Tadeusz* (fragmenty, ~~w tym: opisy, zwyczaje i obyczaje, polowanie i koncert Wojskiego~~);
- 4) ~~Bolesław Prus, Katarzynka~~;
- 5) Henryk Sienkiewicz, *W pustyni i w puszczy* (wybrane fragmenty);
- 6) ~~Juliusz Słowacki, W pamiętniku Zofii Bobrowny~~;
- 7) ~~Józef Wybicki, Mazurek Dąbrowskiego~~;
- 8) *wybrane mity greckie, w tym mit o powstaniu świata oraz mity o Prometeuszu, o Syzyfie, o Demeter i Korze, o Dedalu i Ikarze, o Heraklesie, o Tezeuszu i Ariadnie, o Orfeuszu i Eurydyce*;
- 9) *Biblia: stworzenie świata i człowieka oraz wybrane przypowieści ewangeliczne, w tym o siewcy, o talentach, o pannach roztropnych, o miłosiernym Samarytaninie*;
- 10) *wybrane podania i legendy polskie, w tym o Lechu, o Piaście, o Kraku i Wandzie*;
- 11) *wybrane baśnie polskie i europejskie, w tym: Charles Perrault, Kopciuszek, Aleksander Puszkin, Bajka o rybaku i rybce*;
- 12) *wybrane wiersze Władysława Bełzy, Jana Brzechwy, Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego, Zbigniewa Herberta, Anny Kamieńskiej, Joanny Kulmowej, Adama*

Mickiewicza, ~~Czesława Miłosza, Tadeusza Różewicza~~, Juliusza Słowackiego, Leopolda Staffa, Juliana Tuwima, Jana Twardowskiego ~~oraz pieśni i piosenki patriotyczne~~.

Lektury uzupełniające

W każdym roku szkolnym obowiązkowo co najmniej dwie pozycje książkowe, wybrane przez nauczyciela lub zaproponowane przez uczniów. Propozycje lektur uzupełniających są podane w *Warunkach i sposobie realizacji*.

KLASY VII i VIII

Uczeń spełnia wymagania określone dla klas IV–VI.

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

- 1) rozpoznaje rodzaje literackie: epika, liryka i dramat; określa cechy charakterystyczne dla poszczególnych rodzajów i przypisuje czytany utwór do odpowiedniego rodzaju;
- 2) rozróżnia gatunki epiki, liryki, dramatu, w tym: ~~pamiętnik~~, komedia, fraszka, sonet, pieśń, tren, ballada, epepeja, tragedia – i wymienia ich podstawowe cechy oraz wskazuje cechy gatunkowe czytanych utworów literackich;
- 3) wskazuje elementy dramatu (rodzaj): akt, scena, tekst główny, didaskalia, monolog, dialog;
- 4) rozpoznaje w tekście literackim: neologizm, ~~eufemizm~~, porównanie homeryckie, inwokację, symbol, alegorię i określa ich funkcje;
- 5) zna pojęcie komizmu, ~~rozpoznaje jego rodzaje w tekstach~~ oraz określa jego funkcje;
- 6) zna pojęcie ironii, rozpoznaje ją w tekstach oraz określa jej funkcje;
- 7) określa w poznawanych tekstach problematykę egzystencjalną i poddaje ją refleksji;
- 8) określa wartości estetyczne poznawanych tekstów literackich;
- 9) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich odwołania do wartości uniwersalnych związane z postawami społecznymi, narodowymi, religijnymi, etycznymi i dokonuje ich hierarchizacji;
- ~~10) wykorzystuje w interpretacji tekstów literackich elementy wiedzy o historii i kulturze;~~
- 11) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, np. biograficzny, historyczny, historycznoliteracki, kulturowy, filozoficzny, społeczny;
- ~~12) recytuje utwór literacki w interpretacji zgodnej z jego tematem i stylem.~~

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

- 1) wyszukuje w tekście potrzebne informacje oraz cytuje odpowiednie fragmenty tekstu publicystycznego, popularnonaukowego lub naukowego;
- 2) porządkuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie;

- 3) interpretuje dzieła sztuki (obraz, grafika, rzeźba, fotografia);
- 4) dostrzega różnice między literaturą piękną a literaturą naukową, popularnonaukową, publicystyką i określa funkcje tych rodzajów piśmiennictwa;
- 5) rozpoznaje gatunki dziennikarskie: reportaż, wywiad, artykuł, ~~felieton~~ i określa ich podstawowe cechy;
- 6) określa wartości estetyczne poznawanych tekstów kultury;
- 7) znajduje w tekstach współczesnej kultury popularnej (np. w filmach, komiksach, piosenkach) nawiązania do tradycyjnych wątków literackich i kulturowych.

II. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

- 1) rozumie mechanizm upodobnień fonetycznych, ~~uproszczeń grup spółgłoskowych i utraty dźwięczności w wygłosie~~; rozumie rozbieżności między mową a pismem;
- 2) rozpoznaje wyraz podstawowy i wyraz pochodny; ~~rozumie pojęcie podstawy słowotwórczej~~; w wyrazie pochodnym wskazuje temat słowotwórczy i formant; określa rodzaj formantu, wskazuje funkcje formantów w nadawaniu znaczenia wyrazom pochodnym, ~~rozumie realne i słowotwórcze znaczenie wyrazu~~; rozpoznaje rodzinę wyrazów, łączy wyrazy pokrewne, wskazuje rdzeń;
- 3) zna zasady tworzenia wyrazów złożonych, ~~odróżnia ich typy~~;
- 4) rozpoznaje imiesłowy, rozumie zasady ich tworzenia i odmiany, poprawnie stosuje imiesłowy równoważnik zdania i rozumie jego funkcje; przekształca go na zdanie złożone i odwrotnie;
- 5) rozróżnia wypowiedzenia wielokrotnie złożone;
- 6) odróżnia mowę zależną i niezależną, przekształca mowę zależną na niezależną i odwrotnie;
- 7) rozumie i stosuje zasady dotyczące wyjątków od reguły polskiego akcentu.

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:

- 1) dostrzega zróżnicowanie słownictwa, w tym rozpoznaje słownictwo ogólnonarodowe i słownictwo o ograniczonym zasięgu (np. terminy naukowe, archaizmy, kolokwializmy); rozpoznaje wyrazy rodzime i zapożyczone, ~~zna typy skrótów i skrótowców~~ – określa ich funkcje w tekście;
- 2) rozpoznaje nazwy osobowe i miejscowe, ~~rodzaje nazw miejscowych~~, używa poprawnych form gramatycznych imion, nazwisk, nazw miejscowych i nazw mieszkańców;
- 3) zna sposoby wzbogacania słownictwa;
- 4) rozumie znaczenie homonimów;
- ~~5) wyróżnia środowiskowe i regionalne odmiany języka;~~
- 6) rozróżnia treść i zakres znaczeniowy wyrazu;
- 7) rozumie pojęcie stylu, rozpoznaje styl potoczny, urzędowy, artystyczny, naukowy, publicystyczny.

3. Komunikacja językowa i kultura języka. Uczeń:

- 1) rozumie, na czym polega grzeczność językowa i stosuje ją w wypowiedziach;
- 2) rozróżnia normę językową wzorcową oraz użytkową i stosuje się do nich;

- 3) rozumie, na czym polega błąd językowy.
4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń:
 - 1) wykorzystuje wiedzę o wymianie głosek w wyrazach pokrewnych oraz w tematach fleksyjnych wyrazów odmiennych;
 - 2) poprawnie przytacza cudze wypowiedzi, stosując odpowiednie znaki interpunkcyjne;
 - 3) ~~wykorzystuje wiedzę o różnicach w pisowni~~ poprawnie zapisuje samogłoski ustne i nosowe, spółgłoski twarde i miękkie, dźwięczne i bezdźwięczne;
 - 4) zna zasady pisowni wyrazów nieodmiennych i pisowni partykuły „nie” z różnymi częściami mowy.

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:
 - 1) funkcjonalnie wykorzystuje środki retoryczne oraz rozumie ich oddziaływanie na odbiorcę;
 - 2) gromadzi i porządkuje materiał rzeczowy potrzebny do tworzenia wypowiedzi; redaguje plan kompozycyjny własnej wypowiedzi;
 - 3) tworzy wypowiedź, stosując odpowiednią dla danej formy gatunkowej kompozycję oraz zasady spójności językowej między akapitami; rozumie rolę akapitów jako spójnych całości myślowych w tworzeniu wypowiedzi pisemnych ~~oraz stosuje rytm akapitowy (przeplatanie akapitów dłuższych i krótszych);~~
 - 4) wykorzystuje znajomość zasad tworzenia tezy i hipotezy oraz argumentów przy tworzeniu rozprawki oraz innych tekstów argumentacyjnych;
 - 5) odróżnia przykład od argumentu;
 - 6) przeprowadza wnioskowanie jako element wyводу argumentacyjnego;
 - 7) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;
 - 8) ~~rozpoznaje i rozróżnia środki perswazji i manipulacji w tekstach kultury reklamowych, określa ich funkcję;~~
 - 9) rozpoznaje manipulację językową i przeciwstawia jej zasady etyki wypowiedzi.
2. Mówienie i pisanie. Uczeń:
 - 1) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: recenzja, rozprawka, podanie, ~~życiorys, CV, list motywacyjny~~, przemówienie, wywiad;
 - 2) wykonuje przekształcenia na tekście cudzym, w tym skraca, streszcza, rozbudowuje i parafrazuje;
 - 3) formułuje pytania do tekstu;
 - 4) dokonuje interpretacji głosowej czytanych i wygłaszanych tekstów.

IV. Samokształcenie. Uczeń:

- 1) rzetelnie, z poszanowaniem praw autorskich, korzysta z informacji;
- 2) rozwija swoje uzdolnienia i zainteresowania;
- 3) uczestniczy w życiu kulturalnym w swoim regionie;

- 4) uczestniczy w projektach edukacyjnych oraz konkursach (~~np. tworzy różnorodne prezentacje, projekty wystaw, realizuje krótkie filmy z wykorzystaniem technologii multimedialnych~~);
- 5) ~~pogłębia swoją wiedzę przedmiotową i uczestniczy w wykładach publicznych, konkursach itp.~~;
- 6) rozwija umiejętności samodzielnej prezentacji wyników swojej pracy;
- 7) rozwija nawyki systematycznego uczenia się;
- 8) rozwija umiejętność krytycznego myślenia i formułowania opinii.

Lektury obowiązkowe:

Pozycje książkowe czytane w całości

- 1) Charles Dickens, *Opowieść wigilijna*;
- 2) Aleksander Fredro, *Zemsta*;
- 3) Aleksander Kamiński, *Kamienie na szaniec*;
- 4) Adam Mickiewicz, *Dziady* część II;
- 5) Antoine de Saint-Exupéry, *Mały Książę*;
- 6) Juliusz Słowacki, *Balladyna*.

Krótkie utwory literackie, utwory literackie poznawane we fragmentach i utwory poetyckie

- 1) Jan Kochanowski, wybór fraszek, wybrana pieśń, ~~i trenów, w tym treny I, V, VII i VIII~~;
- 2) ~~Ignacy Krasiński, Żona modna~~;
- 3) Adam Mickiewicz, ~~Reduta Ordona, Śmierć Pułkownika~~, *Świtezianka*, wybrany utwór z cyklu *Sonety krymskie*, *Pan Tadeusz* (~~całość~~) (wybrane fragmenty, inne niż omawiane w klasach IV–VI);
- 4) ~~Stefan Żeromski, Syzyfowe prace~~;
- 5) Sławomir Mrożek, *Artysta*;
- 6) Henryk Sienkiewicz, ~~Quo vadis~~, *Latarnik*;
- 7) Melchior Wańkowicz, *Tędy i owędy* (wybrany reportaż);
- 8) wybrane wiersze poetów wskazanych w klasach IV–VI, a ponadto Zbigniewa Herberta, Czesława Miłosza, Tadeusza Różewicza, Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, Stanisława Barańczaka, ~~Cypriana Kamila Norwida~~, Bolesława Leśmiana, ~~Mariana Hemara~~, ~~Jarosława Marka Rymkiewicza~~, Wisławy Szymborskiej, Kazimierza Wierzyńskiego, ~~Jana Lechonia~~, ~~Jerzego Lieberta~~ oraz ~~fraszki Jana Sztudyngera~~ i aforyzmy Stanisława Jerzego Leca.

Lektury uzupełniające

W każdym roku szkolnym obowiązkowo co najmniej dwie pozycje książkowe, wybrane przez nauczyciela lub zaproponowane przez uczniów. Propozycje lektur uzupełniających są podane w *Warunkach i sposobie realizacji*.

Warunki i sposób realizacji

Klasy IV–VIII szkoły podstawowej to okres kształtowania sposobów poznawania świata i postaw wobec niego, poznawania kultury i jej wytworów, rozwijania umiejętności komunikowania się z innymi ludźmi, doskonalenia myślenia konkretnego oraz abstrakcyjnego. To również czas formowania indywidualnej osobowości i charakteru młodego człowieka oraz internalizacji systemu wartości, w tym szczególnie prawdy, dobra i piękna.

Zadaniem nauczyciela języka polskiego na II etapie edukacyjnym jest przede wszystkim:

- 1) wychowywanie świadomego odbiorcy i uczestnika kultury, szczególnie dzieł literackich;
- 2) rozwijanie poczucia tożsamości narodowej oraz szacunku dla tradycji;
- 3) rozwijanie w uczniu ciekawości świata, motywacji do poznawania kultury własnego regionu oraz dziedzictwa narodowego;
- 4) kształtowanie postawy otwartości wobec innych kultur i szacunku dla ich dorobku;
- 5) rozwijanie umiejętności komunikowania się w różnych sytuacjach oraz sprawnego posługiwania się językiem polskim w zależności od celu wypowiedzi;
- 6) rozwijanie umiejętności formułowania myśli, operowania bogatym słownictwem oraz wykorzystywania go do opisywania świata, oceniania postaw i zachowań ludzkich z zachowaniem zasad etyki i kultury języka;
- 7) kształcenie umiejętności posługiwania się różnymi gatunkami wypowiedzi ustnej i pisemnej, niezbędnymi w dalszej edukacji oraz różnych sytuacjach życiowych;
- 8) kształtowanie samodzielności w docieraniu do informacji, rozwijanie umiejętności ich selekcjonowania, krytycznej oceny oraz wykorzystania we własnym rozwoju;
- 9) wychowanie do przyjmowania aktywnych postaw w życiu i brania odpowiedzialności za własne czyny.

Praca nauczyciela języka polskiego w klasach IV–VIII szkoły podstawowej obejmuje tworzenie sytuacji sprzyjających rozwojowi zainteresowań uczniów i ich zdolności poznawczych.

Nauczyciel w organizowaniu procesu dydaktycznego jest zobowiązany do stosowania rozwiązań metodycznych, które zapewnią integrację kształcenia literackiego, językowego i kulturowego oraz rozwój intelektualny i emocjonalny uczniom o **różnych potrzebach typie inteligencji**. W swojej pracy powinien wykorzystywać metody, takie jak dyskusja i debata, drama lub projekt edukacyjny, które wspomagają rozwój samodzielnego docierania do informacji i prezentowania efektów kształcenia przez uczniów.

Lektury uzupełniające **dla klas IV–VIII** (obowiązkowo **co najmniej dwie pozycje książkowe** w każdym roku szkolnym), **wybrane przez nauczyciela lub zaproponowane przez uczniów, na przykład:**

- 1) Adam Bahdaj, *Kapelusz za 100 tysięcy*;
- 2) Miron Białoszewski, *Pamiętnik z powstania warszawskiego* (fragmenty);
- 3) Justyna Bednarek, *Dom nr 5*;
- 4) Paweł Beręsewicz, *Wszystkie lajki Marczuka*;

- 5) Frances Hodgson Burnett, *Tajemniczy ogród* lub inna powieść;
- 6) Lewis Carroll, *Alicja w Krainie Czarów*;
- 7) Agatha Christie, wybrana powieść kryminalna;
- 8) Carlo Collodi, *Pinokio*;
- 9) ~~Lloyd Cassel Douglas, *Wielki Rybak*~~;
- 10) Jacek Dukaj, *Wroniec*;
- 11) Aleksander Dumas, *Trzej muszkieterowie*;
- 12) Arkady Fiedler, *Dywizjon 303*;
- 13) John Flanagan, *Zwiadowcy. Księga 1. Ruiny Gorlanu*;
- 14) Olaf Fritsche, *Skarb Troi*;
- 15) ~~André Frossard, *Nie lękajcie się! Rozmowy z Janem Pawłem II*~~;
- 16) Ernest Hemingway, *Stary człowiek i morze*;
- 17) Emilia Kiereś, *Rzeka*;
- 18) ~~Joseph Rudyard Kipling, *Księga dżungli*~~;
- 19) ~~Janusz Korczak, *Król Maciuś Pierwszy*~~;
- 20) Rafał Kosik, *Felix, Net i Nika oraz Gang Niewidzialnych Ludzi*;
- 21) Barbara Kosmowska, *Pozłacana rybka*;
- 22) Barbara Kosmowska, Paweł Beręsewicz i inni, *Gorzka czekolada i inne opowiadania o ważnych sprawach*;
- 23) ~~Zofia Kossak-Szezucka, *Topsy i Lupus*~~;
- 24) Marcin Koziół, *Skrzynia Władcy Piorunów*;
- 25) Selma Lagerlöf, *Cudowna podróż*;
- 26) ~~Karolina Lanckorońska, *Wspomnienia wojenne 22 IX 1939 – 5 IV 1945 (fragmenty)*~~;
- 27) Stanisław Lem, *Cyberiada* (fragmenty);
- 28) Bolesław Leśmian, *Klechdy sezamowe*;
- 29) Kornel Makuszyński, wybrana powieść;
- 30) Andrzej Maleszka, *Magiczne drzewo*;
- 31) Alan Aleksander Milne, *Kubuś Puchatek*;
- 32) Lucy Maud Montgomery, *Ania z Zielonego Wzgórza*;
- 33) Małgorzata Musierowicz, wybrana powieść;
- 34) Ewa Nowak, *Pajaczek na rowerze*;
- 35) Edmund Niziurski, *Sposób na Alcybiadesa*;
- 36) ~~Sat Okh, *Biały Mustang*~~;
- 37) ~~Longin Jan Okoń, *Tecumseh*~~;
- 38) Ferdynand Antoni Ossendowski, *Słoń Birara*;
- 39) Raquel Jaramillo Palacio, *Cudowny chłopak*;
- 40) Katherine Paterson, *Most do Terabithii*;
- 41) Sara Pennypacker, *Pax*;
- 42) Jacek Podsiadło, *Czerwona kartka dla Sprężyny*;
- 43) ~~Bolesław Prus, *Placówka, Zemsta*~~;
- 44) Rick Riordan, *Percy Jackson i bogowie olimpijscy*
- 45) Henryk Sienkiewicz, ~~*Janko Muzykant, Quo vadis, Krzyżacy, Sąd Ozyrysa*~~;
- 46) Eric-Emmanuel Schmitt, *Oskar i pani Róża*;
- 47) Nicolas Sparks, *Jesienna miłość*;

- 48) Zofia Kossak-Szczucka, *Bursztyny* (wybrane opowiadanie);
 - 49) Marcin Szczygielski, *Teatr Niewidzialnych Dzieci, Arka czasu*
 - 50) Alfred Szklarski, wybrana powieść;
 - 51) Mark Twain, *Przygody Tomka Sawyera*;
 - 52) Melchior Wańkowicz, ~~*Bitwa o Monte Cassino (fragmenty)*~~, *Ziele na kraterze*
 - 53) Danuta Wawiłow, Natalia Usenko, *Wierzbowa 13. Opowieści z Wierzbowej 13*;
 - 54) ~~Louis de Wohl, *Posłaniec króla*~~;
 - 55) Roksana Jędrzejewska-Wróbel, *Stan splątania*;
 - 56) Marcus Zusak, *Złodziejka książek*;
 - 57) wybrane pozycje z serii *Nazywam się...* (np. *Mikołaj Kopernik, Fryderyk Chopin, Maria Skłodowska-Curie, Jan Paweł II* i inni);
- lub inne utwory literackie i teksty kultury, w tym wiersze poetów współczesnych i reportaże.
- ~~wybrane przez nauczyciela.~~